

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA 15

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2-50,

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

»«

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV



„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13

VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA — NIZKE CENE

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine

Najugodnejše v največji izbiri

IV. BONAČ, Ljubljana

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa

IVO BRNČIČ:
MED ŠTIRIMI STENAMI

PREMIERA: 24. MARCA 1937

Sto let potem, ko je slovenska literatura s Prešernom prvokrat zares postala literatura, se krog njenih interesov in prizadevanj še zmerom ni razširil tolikanj, da bi zajel slovensko življenje v celoti, v vseh njegovih odtenkih in v vsej njegovi splošnosti, v vsej njegovi zgodovinski dinamiki in časovni tipičnosti. Naša literatura je po celem stoletju naporov, da bi se umetniško približala svetovnim dimenzijam in da bi izrazila celotno realnost, sredi katere živimo Slovenci kot družba in narod, v evropskem merilu prav za prav še vedno velik fragment. Naše umetniške možnosti so po navadi zastajale za silo in globino dogajanj, ki so Slovence oblikovala ter jih narodnostno in družbeno diferencirala; naši bistveni problemi in vse naše stare, pa hkrati zmeraj nove bolečine so se zato večinoma sublimirale v pretežno turobnih tonih naše lirike, dočim nudi naše prozno ustvarjanje doslej le malo monumentalnejših dokumentov vsega našega dejanja in nehanja. Slovenska stvarnost se in v naši literaturi izražala anarhično in fragmentarno; kljub mnogim blestečim uspehom in obetom, kljub vsem tragičnim osebnim žrtvam je ostalo nerazvozljanih problemov skorajda več ko pa trajnih rezultatov. Še zdaj nimamo svojega »vélikega teksta«, o kakršnem je pisal Cankar. In dandanašnji, ko stojimo z vso dediščino naših neporavnanih kulturnih dolgov pred najkritičnejšim trenutkom naše

zgodovine, je peza teh neizpovedanih dejstev, teh nerazrešenih vprašanj še dvakrat usodnejša. Kajti v čem je življenjski pomen umetnosti, če ne v tem, da z oživiljanjem resničnosti budi, usmerja in prečiščuje človekovo zavest o resnični podobi življenja in sveta, o njegovem lastnem položaju in o njegovih dolžnostih sredi časa, družbe in naroda, v katerih živi...

Med literarno najbolj zanemarjenimi predeli slovenske stvarnosti je gotovo na prvem mestu življenje našega mesta, tega središča naše provincialnosti. Ne gre samo za našega filistra in malo-meščana kot takega; le-ta se je od Cankarja pogostoma pojavljal v naši knjigi in na našem odru ter je bil že prenekaterikrat predmet moralne kritike in obsodbe; tudi je bila naša dramatika — po Cankarjevi zaslugi — vedno bolj ali manj »družbeno« usmerjena. Ali vprašanje umetniškega fiksiranja našega meščanskega okolja je ostalo kljub temu do današnjih dni odprto. Naše mesto, tale konkretna in sodobna Ljubljana, prizorišče docela posebnih gospodarskih, socialnih, političnih in kulturnih procesov, točka, v kateri se danes osredotočajo vsa naša vprašanja, sredina, ki sociološko pravkar postaja sredina — vse to pestro, zanimivo in pereče dogajanje se je v naši književnosti komajda začelo uveljavljati kot objekt umetniškega oblikovanja. Ta naša stanovanja, te sobe, vsa ta naša malomestna vsakdanjost, v kateri živimo vsi in v kateri se v senci velikih vrenj v svetu prepletajo usode in tendence, se dogajajo tragedije in se razrešujejo konflikti, vse to presnavljanje zadnjih dvajsetih let, v katerih je vendar naša meščanska sredina preživela nenavadno bogat razvoj ter je stopila v docela nov življenjski stil — vse to se je slovenskemu umetniku s svoje notranje, intimne plati doslej razodelo še prav tako malo, kakor se v svojih poslednjih objektivnih, zgodovinskih silnicah šele pričinja odkrivati našemu sociologu in politiku. Nemara zategadelj, ker šele postajamo družba, kakor je zapisal nekdo; in znabiti še zato, ker je razvoj take mlade sredine izjemno kaotičen proces, ki ga umetnik — in vsak umetnik je navsezadnje edinole človek ter živi vendar samo v svojem času in okolju — zelo težko ujame iz tiste bolj ali manj umirjene psihološke razdalje, ki je pogoj sleherne prave umetnosti. Toda dočim imajo Hrvati Krležo (ki pa je tudi še zmeraj v precej-

šnji meri usmerjen v predvojno dobo) in je še vse bolj kaotična beograjska problematika našla svojega oblikovalca v rajnem Čosiću, je ostala povojna Ljubljana za našo literaturo še do danes precej mrtev kapital.



IVO BRNCIĆ

Pričujoča drama predstavlja skromen poskus v tej smeri. Vsi-ljuje se primerjava s Krležo. Ne gre kajpada za primerjanje umet-niške sile in kakovosti; zame je to edinole vprašanje iskrenosti in poštenosti. Menim, da je danes slovenskemu dramatikumu težko iti mimo Krleže in da je to v neki meri tudi prav; kakšni so rezultati tega srečanja v tem primeru, o tem sodba ne pritiče meni. Ali gre

tudi za neka objektivna dejstva. Krleževa dramatika, zlasti »Gospoda Glembajevi«, obravnava tip zagrebške patricijske družine; pričujoča drama je poskus obdelave tipične slovenske malomeščanske družine in s tem nekaterih izrazitih posebnosti naše sredine sploh. Krleža je upodobil »plebejščino zagrebških patricijev« (kakor se je privatno izrazil nekdo), tu gre za »plebejščino slovenskega malomeščana... Licemerstvo tu in tam, pohlepnost v ustrežajočem volumnu tu in tam...«. Gre torej za neke motive, ki so tukaj in tam *latentni*, za neke procese, ki so v obeh okoljih tipični in se nujno uveljavljajo v delu, ki naj bi bilo realistična, analitična in hkratu tudi sintetična podoba nekih življenjskih dejstev, neke dobe in neke družbe.

Slehera umetnost in še posebej dramatika je tudi tribuna in je bila taka že od Aristofana preko Schillerja in Gogolja vse do Cankarja in Krleže. Življenje, ki ga živimo danes in tukaj, v resnici ni takšno, da bi odvrčalo dramatiko od tega njenega davnega poslanstva. Podoba slovenske družbe dandanašnji ni rožnata. Toda naloga dramatike ni, uspavati človeka kakor opij, temveč biti resničen, to se pravi: pošten in iskren izraz življenja, kakršno pač je. Le tvorba, živa povezanost z dejanskim dogajanjem, le možat odnos do življenja z vsemi njegovimi resnicami in tudi trdotami, z vsemi njegovimi pojavi in s problemi, katerih posledice nas morda tudi brutalno tlačijo, samo to more zagotoviti slovenski dramatiki, da bo zares tisto, kar je njena dolžnost in njen triumf. Resnica, pa naj bo še tako težka, je naposled zmeraj svetel žarek v človeško zavest. In danes ta dan si skoraj ne morem misliti slovenske drame, ki bi ne bila obračun z našimi slabostmi in grdotami, kakor jih doživljamo v najgrenkejših urah, in prav zato — ker je slehera iskrena izpoved hkrati bolest in osvoboditev — tudi izraz naših najbodrejših pričakovanj.

Zakaj, téma o spregledovanju in osveščanju, to je téma o dejanskem narodnem in družbenem pomenu dramatike — in še posebej pri nas téma o boleznem spoznavanju samega sebe in trdem obračunavanju s samim seboj; to je cankarjevska téma o tegobni poti do čistega, jasnega, pokončnega človeka, slovenska téma o kristalni lepoti upov in sanj, ki niso plaho sanjarjenje, marveč

bodoča realna konsekvence pogumnega dela, življenjskega optimizma in vere, da slovenstvo nekoč ne bo več bolečina in da besede rajnkega Srečka Kosovela: »Še veliko *sonca* naj se razlije« ne bodo samo krik izmučenega pesnikovega srca.

P. S. Ob uprizoritvi te drame, ki je bila moje prvo intimno, ne samo gledalsko, temveč aktivno doživetje slovenskega gledališča, moram izraziti gg. dramaturgu Josipu Vidmarju in režiserju Bojanu Stupici toplo zahvalo za vsestransko pomoč, ki sta mi jo nudila. Vprašanje takega tesnega, živega sodelovanja med slovensko dramatikom in slovenskim gledališčem je, mislim, vprašanje enega osnovnih pogojev našega gledališkega razvoja in končnega izoblikovanja našega svojstvenega, slovenskega odrskega stila, ki ni samo želja, temveč nujnost vsega našega gledališkega življenja.

Ivo Brnčić.

Ciril Debevec:

Gledališče in kritika

(Nadaljevanje.)

Petič mora biti kritika *poučna*. Poučna toliko, kolikor je pogostoma edini vir za izobrazbo gledališkega občinstva. In tukaj je njeno polje kočljivo in skorajda neizmerno. Kočljivo zato, ker bi moral kritik vselej s precejšnjim instinktom pogoditi, katere stvari so v njegovem okolju še vedno pouka potrebne, neizmerno pa zato, ker skoraj ni dela in ni uprizoritve, kjer ne bi mogel človek z dobrim vodstvom še kaj važnega ali zanimivega pridobiti. Ne mislim s tem golih podatkov o pisateljevem rojstvu ali življenju, ali njegovem poklicnem ali drugačnem delovanju, tu mislim predvsem na tipično kritične opise in razlage pisateljevega *umetniškega* značaja, njegovega dramskega *stila*, opise časa in okolja, v katerem je tragedija ali komedija nastala, razlage vsebine, značajev in tehnične zgradbe, pisateljevega jezika in njegove oblike, režiserjevega pojmovanja, inscenacije, načina igralskega izvajanja, dojemanja, sprejemanja in odklanjanja pri občinstvu, učinkovanja drame,

režije ali igre na javno življenje — skratka vsega, česar povprečno gledališko občinstvo ne more vedeti in česar od njega tudi ne moremo ne pričakovati ne zahtevati. Seveda je priporočljivo, da za ta namen kritika potrebno gradivo vsaj v širokem pomenu besede — obvlada, ne pa da se za vsako gledališko poročilo posebej zateka h knjigam leksikalnega značaja in da potem kratko malo predstavlja črke ali kvečjemu, da še prepisuje iz kake cenejše, na vsak način pa v poljudni izdaji napisane zgodovine svetovne literature.

Šestič naj bo kritika *stoga*. Pri vsakem umetnostnem snovanju, najbolj pa pri gledališkem, tako živem in stalno se razvijajočem organizmu je potrebna strogost, ki ne pozna drugih ozirov kakor čistih umetniško-kritičnih meril. Strogost, ki zna grajati napake brez ozira na položaj, veličino ali priljubljenost ocenjevanega izvajalca. Ki zna sposobnega dvigniti, nesposobnega pa neusmiljeno ugotoviti in izločiti. Strogost, ki zna ostro postopati z vsemi grehi in pregreški gledaliških činiteljev, pa bodisi, da so to člani vodstva ali pa režiserskega in igralskega osebja. Strogost, ki se ne ustraši visokega položaja, ki se ne boji politično močnejšega nasprotstva, ki se ne da prevarati in preslepiti od osebnega prijateljstva in ki se ne da omamiti in pregaziti od takozvanega »splošno veljavnega javnega mnenja«. Strogost, ki ve, da je za pravi razvoj gledališča, in za pravi razvoj gledališkega činitelja samega neprimerno koristnejša kakor pa še tako človekoljubna in mila prizanesljivost. Strogost, ki je pravična, nepristranska in nepodkupljiva in ki zna nastopiti zlasti tam, kjer je zaradi škodljivega razvoja dogodkov najbolj potrebna.

Sedmič bodi gledališka kritika *pogumna*. Pogumna toliko, da se upa svoje pretehtano mnenje ne samo javno zapisati, temveč, da se upa to mnenje, ne iz trme, pač pa iz prepričanja tudi zdržati. Da se upa, ne oziraje se na levo in desno, enkrat spoznane gledališke vrednote proti vsem silam braniti in ki zna zlasti začetnike, še neodkrite talente z vsemi razpoložljivimi sredstvi uveljaviti. Pogumna tako, da se upa za svoje prepričanje tudi v nevarnejši borbi javno postaviti. Pogumna toliko, kolikor se upa svojo morebitno zmoto javno priznati in kolikor si jo upa tudi javno popraviti. Pogum, ta morda najsvetlejša čednost vsakega pravega kritika,

pa je v današnjih časih — na žalost — morda ravno zaradi slabotnih spoznanj in na moč omahljivih prepričanj vse prej kakor krepka lastnost gledališko-kritičnega pisanja.

Osma osnovna kritikova lastnost je *taktnost*. Taktnost, ki se očituje v neki čisto svojevrstni žlahtnosti celotnega mišljenja in čustvovanja, v neki svojevrstni plemenitosti izražanja in sploh celotnega učinkovanja. Taktnost je neke vrste srčna omika, ki je lastna zlasti v veliki meri resnično kulturnim, in v mnogo manjši meri civiliziranim narodom. Mislim, da je taktnost v splošnem mnogo bolj plemenskega, podedovanega in prirojenega kakor pa priučenega in privzgojenega porekla. To je tista lastnost človeškega izražanja in medsebojnega občevanja, ki jo Angleži imenujejo »gentlemanstvo«, Francozi »noblesa«, Nemci »Vornehmheit«, Slovenci pa bi jo še najtočneje označili z »gosposkostjo«. Taktnost je nekaj iz celotnega človekovega značaja vplivajočega, je nekaj iz skrivnih virov človekove duše potekajočega, je nekaj čustvenega, nekaj, kar se da zelo težko razložiti in še težje s predpisanimi mejami določno opredeliti. Netakten kritik na primer ne razlikuje v svojih sredstvih krampa od rapirja, ne razlikuje golide blata od čistega brizga osvežujoče vode, ne razlikuje psovk in žalitev od kritične diagnoze in — navsezadnje ne razlikuje — kar je zanj samega najbolj žalostno, da s takim početjem razgalja, prikazuje in ocenjuje bolj samega sebe kakor pa tistega, ki ga je prav za prav hotel razgaliti, prikazati ali oceniti. Take netaktnosti so lastne samo duševno zaostalom, srčno surovim in življenjsko nezrelim ljudem. In ljudje s takimi lastnostmi v resnično kulturnih razmerah prav gotovo ne morejo javno opravljati službe gledališkega kritika. Vsak pravi kritik je hkratu že tudi takten. (Seveda stavek ne velja tudi narobe, češ, da bi bil vsakdo, ki je takten, že tudi kritik.) Taktnost je tista lastnost, ki daje kritiki šele ono skrivnostno nerazložljivo plemenitost, ki ji daje tisti, čisto posebni in svojevrstni čar in ki pridobi kritiku tudi spričo morebitnih pomanjkljivosti, če že ne zaupanja, pa vsaj nadvse potrebno spoštovanje.

Devetič: bodi gledališka kritika *jedrnata*. Stremljenje kritike naj ne bo dolžina in obsežnost, temveč *vednost* in *jedratost*. Ni treba, da razpravlja o stvareh, ki so itak že vsakomur znane, ni

treba, da ponavlja reči, ki jih je sama že ponovno povedala, ni treba, da se ukvarja z malenkostmi, ki za vrednost gledališča in za vrednost predstave nimajo prav nobenega pomena. Ni potrebno prepisovati polovico reklamnih beležk in pol Gledališkega lista, ni treba sunkoma preobračati in prestavljati besed, ki jih je napisala o istem predmetu že kakšna znamenitejša oesbnost, ni treba v teh zvezah navajati mnenj, ki jih izrekajo ženske na trgu ali pa bolj in manj važne družbe v gostilnah in kavarnah. Gledališki *kritik* se *drži* vsebine in jedra, čvekanje naj prepusti — če že mora biti — novinarju in pa navadnemu gledališkemu poročevalcu.

Desetič in slednjič pa naj bo gledališka kritika tudi *oblikovno* — po jeziku in slogu — *svojevrstna, zanimiva in lepa*. Vsako javno udejstvovanje zahteva dostojne oblike, kako je ne bi zahtevala kritika, ki bi morala biti že sama po sebi vzor pravega, lepega in pomembnega oblikovanja. Alfred Kerr je svoječasnó zapisal: »Odslej se književnost ne bo delila več v tri panoge, v liriko, epiko in dramatiko, temveč v štiri: v liriko, epiko, dramatiko in *kritiko*. Zato bi se moral vsak gledališki kritik potruditi, da bi že z oblikovno stranjo svoje kritike razodeval, da je glasnik, propovednik in nadzornik na polju lepote in umetniške resnice.

V teh desetih potezah, upam, da se mi je vsaj približno posrečilo orisati fizionomijo gledališkega kritika, ki bo vsaj v glavnih zahtevah ustrezal nalogam svojega odgovornega poklica. Upam, da ne pretiravam, če mislim, da si takega ali vsaj temu podobnega kritika želimo tudi pri nas in z menoj vred vsi tisti, ki jim je resnično pri srcu razvoj in prospeh našega mladega in delovnega slovenskega gledališča. (Konec)

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio

J. POGAČNIK

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 3

se priporoča



ALFONZ BREZNIK

LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijonarsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

Med štirimi stenami

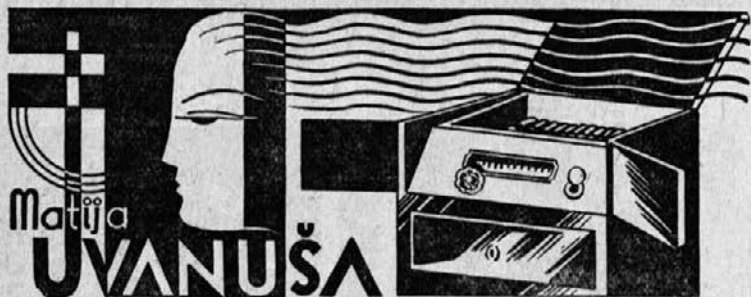
Drama v treh delih napisal Ivo Brnčić.

Režiser in in scenarist: Ing. arch. B. Stupica

Franjo Gale, upokojen	. . .	Skrbinšek
Marija, njegova žena	. . .	Rakarjeva
Andrej	. . .	Stupica
Pavel	. . .	Jan
Stana, njegova hči	. . .	Severjeva
Teta Ema	. . .	Slavčeva
Ančka, služkinja pri Gale	. . .	V. Juvanova
Peter Petkovšek, Galeto	. . .	niški
prijatelj	. . .	Potokar
Zdravnik	. . .	Bratina

Godi se v sedanjosti, proti koncu novembra. I. dejanje ob 3. uri popoldne, II. dejanje slabo uro po prvem. III. dejanje pod noč, nekaj ur pozneje.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA



Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkoli

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.



Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48